

Dzieje wsi Podegrodzie

Autor: Halina Karaś

{smoothgallery album=324}Podegrodzie to jedna z najstarszych miejscowości na Sądecczyźnie. Nazwa po raz pierwszy w dokumentach źródłowych pojawiła się w 1273 roku. Wskazuje ona jednoznacznie na fakt, że było to miejsce pod grodem. Tak nazywano osady, które powstawały wokół grodów. Podegrodzie rzeczywiście zostało umiejscowione obok ważnego grodu w państwie Wiślan, tj. Naszacowic. Miejscowość powstała prawdopodobnie w czasach świetności Naszacowic i państwa Wiślan, tj. w IX wieku i na początku X wieku. Pod koniec X wieku Naszacowice spłonęły, a funkcje zniszczonego grodu mogło przejąć Podegrodzie. Miał tu swoją siedzibę kasztelan sprawujący w imieniu księcia władzę, dzięki czemu Podegrodzie do XIII wieku było centrum Sądecczyzny. W wieku XIII nastąpiły istotne zmiany, które sprawiły, że Podegrodzie stało się zwykłą osadą, przestało pełnić funkcję ważnego ośrodka administracyjnego. Stało się to m.in. na skutek zniszczeń dokonanych w wyniku najazdów tatarskich i przede wszystkim lokacji Starego Sącza, który został nowym centrum ziemi sądeckiej. Bolesław Wstydlivy darował bowiem w 1257 roku Sądecczyznę swojej żonie, Kindze, jako rekompensatę za jej posag przeznaczony do odbudowy zniszczeń po najazdach tatarskich. W latach 1257-1268 Kinga wydała dwa ważne dokumenty, dzięki którym rozpoczęła się intensywna akcja kolonizacyjna ziemi sądeckiej i powstało wiele nowych osad, m.in. Stary Sącz. W 1280 roku po ufundowaniu przez Kingę klasztoru SS. Klarysek Podegrodzie weszło w skład ich posiadłości, a pierwszym sołtysem był niejaki Pysz. W 1373 roku królowa Elżbieta Łokietkówna wprowadziła prawo niemieckie zamiast dotychczas obowiązującego polskiego we wszystkich dobrach klasztornych. Określone zostały powinności, do jakich byli zobowiązani chłopcy (wysokość czynszu, daniny w naturze, usługi). W XVI wieku nastąpiła zmiana systemu gospodarowania na gospodarkę folwarczno-pańszczyźnianą. W 1581 sądeckie klaryski posiadały w Podegrodziu 10 łąnów kmiecych, 7 zagród z rolą, 8 zagród bez roli, jednego komornika z bydłem i trzech bez bydła. Sołtysem wsi był niejaki Jan Gostwicki. W 1607 roku folwark w Podegrodziu wydzierżawił Krystyn Lipski, a po nim kolejni dzierżawcy: Stefan Wielogłowski, Krzysztof Stadnicki, Ignacy Malczewski. Dzierżawcy byli nastawieni głównie na osiągnięcie maksymalnego zysku, stąd też nie czynili nic, by polepszyć ciężkie położenie chłopów. W latach 1708-1710 epidemia dżumy zdziesiątkowała ludność Podegrodzia i okolicznych wsi. W samym Podegrodziu zmarło 165 mieszkańców, a w okolicy ok. 2000 chłopów. Po rozbiorach Podegrodzie wraz z całą Sądecczyzną znalazło się w zaborze austriackim. W 1782 roku dobra klasztorne zostały skonfiskowane przez cesarza Józefa II. W XVIII wieku rozwinęło się w Podegrodziu rzemiosło: garncarstwo, szewstwo, kowalstwo, tkactwo i rzeźnictwo. W latach 80. XIX wieku wieś liczyła 133 domy i 865 mieszkańców, w tym 839 katolików i 26 żydów. Na przełomie XIX i XX wieku bardzo się ożywiła działalność społeczna. Powstały wówczas m.in. Ludowa Straż Pożarna i Kółko Rolnicze (1883 r.), Spółka Oszczędności i Pożyczek, tj. późniejsza Kasa Stefczyka (1901 r.), pierwsza w regionie Szkoła Gospodyń Wiejskich (1913 r.). Prężnie działały tu też organizacje polityczne, np. Stronnictwo Ludowe (potem Polskie Stronnictwo Ludowe). Na plebani w Podegrodziu w 1914 roku kwaterował Józef Piłsudski. Parafia w Podegrodziu powstała prawdopodobnie bardzo wcześnie (podaje się datę 1014 r.). W roku 1448 biskup krakowski Zbigniew Oleśnicki przeznaczył ją jako uposażenie kolegiaty w Nowym Sączu, na skutek czego przestała być samodzielną jednostką. Dopiero w 1791 roku ponownie przywrócono w Podegrodziu parafię. W 1814 roku wybudowano obecnie istniejący murowany kościół na miejscu dawnego drewnianego. Z Podegrodzia pochodził Jan Stanisław Papczyński, założyciel Zgromadzenia Księży Marianów, który urodził się w 1631 roku w domu położonym u stóp wzgórza zwanego „Zamczyskiem”, na którym obecnie stoi kościół parafialny. W okresie międzywojennym w Podegrodziu powstała spółdzielnia mleczarska (1928 r.), została założone Koło Gospodyń Wiejskich (1930 r.), a także do dziś istniejący Folklorystyczny Zespół Regionalny „Podegrodzie”, promujący kulturę lachowską. Źródła: <http://www.podegrodzie.pl>, <http://www.wikipedia.org.pl>, Podegrodzie- zarys monografii wsi, pod kierownictwem Prof. Józefa Staśki, Kraków 1937. J. Pastuszczak, Gmina Podegrodzie, Krosno 2003. Słownik Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, Warszawa 1887, t. VIII, s. 373-374. Zdjęcia: Halina Karaś, Jolanta Janusz.